

MUSIKENS MÖJLIGHETER OCH MÖJLIGHETER TILL MUSIK

— EN STUDIE AV MUSIKVERKSAMHETEN I DE
KOMMUNALA FÖRSKOLORNA I VARBERG

Kandidat
Examensarbetet i lärarprogrammet

Magnus Beischer

2015

HÖGSKOLAN I BORÅS

- Arbetets art:** Förskollärarytbildning, 210 hp
Examensarbete; Att utforska pedagogiskt arbete för förskollärare,
15 högskolepoäng i pedagogiskt arbete
- Utgivningsår:** 2015
- Svensk titel:** Musikens möjligheter och möjligheter till musik
– En studie av musikverksamheten i de kommunala förskolorna i Varberg
- Engelsk titel:** The possibilities with music and opportunities for music
– A study of the music activity in the municipal preschools in Varberg
- Nyckelord:** musik, förskola, pedagoger, kompetens, enkät, systemteori
- Författare:** Magnus Beischer
- Handledare:** Gunilla Fihn
- Examinator:** Richard Baldwin
-

Sammanfattning

Bakgrund

I förskolans läroplan framgår det att musik skall utgöra både innehåll och metod i förskolans verksamhet. Vinningarna med musik kan vara flera. I en förskolekontext visar forskning på att musik bland annat kan användas i språkutvecklande, hälsofrämjande, avslappnande, glädjespridande samt koncentrations- och kognitionshöjande syfte. Skolinspektionen (2012) belyser hur kvaliteten, sett till hur förskolor lever upp till läroplanen i sin helhet, och implicit musik, är i behov av att stärkas.

Syfte

Syftet med denna studie är att kartlägga i vilken omfattning och i vilken form musik yttrar sig i de kommunala förskolorna i Varbergs kommun. Ytterligare ett syfte är att hitta eventuella samband mellan denna bild och olika faktorer, såsom kompetens, utbildning och material.

Metod

Bland Varbergs kommunala förskolor genomfördes ett stratifierat urval där 10 förskolor lottades ut för deltagande i en enkätundersökning om musiken i förskolorna. Materialet låg sedan till grund för statistiska analyser.

Resultat

Sångstund och dans/rörelse till musik visade sig vara de metoder som används mest frekvent. Materiella förutsättningar att arbeta efter läroplanens mål finns men pedagogerna upplever att det saknas kompetens. Statistiskt signifikanta skillnader* i upplevelse av egen kompetens i sång, musik och rytmik påträffades mellan de pedagoger som antingen har utbildning i musik eller kan spela ett instrument och de som varken har utbildning i musik eller kan spela något instrument.

*För mer detaljerad information se [kapitel 6.4.1](#)

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	4
2 BAKGRUND	5
2.1 Musik i förskolans läroplan	5
2.2 Förskolors kvalitet	5
2.3 Musik i samhället	5
2.4 Musik och språkutveckling	6
2.5 Musik och matematik	6
2.6 Musikens fysikaliska effekter i hjärnan	7
2.7 Musik och hälsa	7
2.7.1 Körsång	7
2.7.2 Lyssna på musik	7
2.7.3 Musik och känslor	7
2.7.4 Musik och vila	8
2.8 Estetik och skolprestationer	8
2.9 Sammanfattning	8
3 SYFTE	9
4 Teoretiskt ramverk	10
4.1 Systemteori	10
4.2 Del kontra helhet	10
4.3 Inre och yttre styrning	11
4.4 Input och output	11
4.5 Framgångsrika faktorer	12
4.6 Riskfaktorer	12
4.7 Teoretisk anknytning	12
5 METOD	14
5.1 Mätmetod	14
5.2 Utformande av enkät	14
5.2.1 Utbildning och material	14
5.2.2 Musikens form och omfattning	14
5.2.3 Upplevelse av kompetens	14
5.2.4 Förutsättningar och hämmande faktorer	14
5.3 Urval	15
5.4 Genomförande	15
5.5 Reliabilitet och validitet	15

5.6	Statistisk analys	16
5.7	Etiska överväganden	16
6	RESULTAT	18
6.1	Pilotstudie	18
6.2	Deltagande	18
6.3	Musikens form och omfattning	19
6.4	Förutsättningar och hämmande faktorer	20
6.4.1	Upplevelse av kompetens	20
6.4.2	Behov av fortbildning	22
6.4.3	Är musik prioriterat och bör den prioriteras?	22
6.4.4	Materiella förutsättningar	22
6.4.5	Hämmande faktorer	23
6.5	Enkätkommentarer	23
6.6	Enkätens svårighetsgrad	24
7	DISKUSSION	25
7.1	Deltagande	25
7.2	Musikens form och omfattning	25
7.3	Förutsättningar och hämmande faktorer	26
7.3.1	Upplevelse av kompetens	26
7.3.2	Behov av fortbildning	26
7.3.3	Hämmande faktorer	27
7.4	Sammanfattning	27
7.5	Metoddiskussion	28
7.6	Didaktiska konsekvenser	29
7.7	Förslag till fortsatt forskning	30
8	REFERENSER	31
	Tack	34
	Bilaga 1	35
	Bilaga 2	39
	Bilaga 3	40
	Bilaga 4	41

1 INLEDNING

Redan när min dotter låg i min frus mage introducerade jag musik för henne. Jag sjöng mot magen och spelade gitarr för henne. På BB minns jag hur jag genom att sjunga för min dotter fick henne lugn och tillfreds. Sedan dess har hon vuxit upp i ett hem präglad av mycket musik, där både sång och instrumentspel varit stående inslag i hennes vardag. När hon tidigt lärde sig prata och snabbt utvecklade både uttal och ordförråd samt som treåring läste sina första ord var det inte utan att jag misstänkte att hennes musikkbakgrund hade ett finger med i spelet. Idag är hon sex år och jag förundras just nu över hur hon erövrar det engelska språket. Som så många andra barn så drar hon sig inte för att sjunga låtar på språk där hon inte har en aning om vad det hon sjunger betyder. För tillfället är det låten ”We’re not gonna take it” som skrålats för full hals därhemma.

Att musik och annan estetisk verksamhet kan vara en hämningslös arena belyser inte minst en allomfattande rapport från OECD (Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013):

...for all children, the arts allow a different way of understanding than the sciences. Because they are an arena without right and wrong answers, they free students to explore and experiment. They are also a place to introspect and find personal meaning. (Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013, s. 20).

Det är inget nytt att musik alltid har haft en given plats i förskolan, men på vilket sätt och i vilken utsträckning tål att undersökas. Av personlig erfarenhet kan de musikstunder och det sätt som musik används på i förskolan tyckas monoton. Jag föreställer mig att musiken i förskolan många gånger är reducerad till att vara en sångsamling där det sjungs samma låtar som det gjorts de senaste tio till tjugo åren. Ibland kompar någon pedagog på gitarr och ännu mer sällan delas det ut rytminstrument till barn som de kan spela med på lite hur de vill. Och sedan då? Vilken plats har musiken när sångsamlingen är slut? Om det är som jag befarar så samlas instrumenten i en låda och ställs antingen in i ett skåp eller på uppe på en hylla där de inte är tillgängliga för barnen.

För mig, som arbetat med att undervisa i musik på olika sätt och i olika åldrar, finns ett speciellt intresse av att veta hur förskollärare ställer sig till musik som pedagogiskt verktyg. Är musik i förskolan ett mål eller ett medel? Vilka metoder används? Tas musikens oändliga möjligheter tillvara eller inte? Och om inte, i så fall varför?

Jag bär själv en övertygelse om att musik är och kan vara en bra inkörspport till att erövra språk, för att inte tala om all annan kunskap som inryms i musikens värld. Jederlund (2011) diskuterar vikten av att erbjuda barn så många kommunikationsmedel som möjligt för att ge möjlighet att stärka barnen som kommunikativa individer. Han menar att positiv stimulans av ett uttryckssätt även smittar av sig på andra kommunikativa uttryckssätt. I en värld där det är viktigt att kunna kommunicera, förmedla och uttrycka sig bör det läggas stor tyngd vid att stimulera dessa egenskaper.

Min mening är att musik är ett bra uttryckssätt och borde således beredas stor plats i förskolans värld. Frågan är om viljan att framhäva betydelsen av musik i förskolan är personlig eller en vilja som delas med pedagoger, samt om möjligheterna att göra detta finns.

2 BAKGRUND

I detta avsnitt redogörs för musikens plats i förskolans styrdokument, förskolors kvalitet samt vilka effekter och vinningar det finns med att använda musik i förskolan. Vidare finns en avsikt att exemplifiera olika former av musik som kan tänkas vara relevanta i en förskoleverksamhet i förhållande till de mål och riktlinjer som finns angivna i förskolans läroplan.

2.1 Musik i förskolans läroplan

Att förskolan är ålagd att arbeta med musik framgår av förskolans läroplan (Läroplan för förskolan Lpfö 98 rev. 2010). Läroplanen anger att förskolan ska sträva efter att varje barn: ”utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i [...] sång och musik” (ibid. s. 10). Vidare ingår det i förskolans uppdrag att sång, musik och rytmik ska utgöra ”både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande. Detta inbegriper också att forma, konstruera och nyttja material och teknik” (ibid. s. 7). Med andra ord innebär läroplanen att sång och musik skall behandlas ur flera aspekter.

Vid en jämförelse med exempelvis hur matematik skrivs ut i läroplanen finns det betydande skillnader i hur ingående respektive ämnesområde förklaras. Läroplanen anger bland annat att ”förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förståelse för rum, form, läge och riktning och grundläggande egenskaper hos mängder, antal, ordning och talbegrepp samt för mätning, tid och förändring” (ibid. s. 10). Här ges en förståelse för vilka begrepp inom matematik som kan tänkas vara relevanta i en förskolekontext. Gällande hur musik skrivs ut är det en mer diffus bild som ges där liknande begrepp saknas. Jederlund (2011) använder begrepp som instrument, tempo, dynamik, emotioner och tonhöjd för att nämna några av de begrepp som kan vara applicerbara i en förskolekontext. Att exempelvis diskutera musikupplevelser med barn skulle kunna innebära att man analyserar vilka instrument som går att höra i musikstycket, om musiken spelas starkt eller svagt, om den spelas snabbt eller långsamt och om den låter glad eller ledsen (ibid.).

2.2 Förskolors kvalitet

I en rapport från skolinspektionen (2012), baserad på en granskning av 42 förskolor från 14 olika kommuner i Sverige, belyses förskolors kvalitet i förhållande till läroplanens uppdrag. Granskningen skedde genom intervjuer, observationer och analys av dokumentation. Bland de utvecklingsområden som resultatet mynnade ut i var ett att ”personalens förhållningssätt, kunskap och medvetenhet i förhållande till uppdraget behöver utvecklas på många förskolor” (ibid. s. 7). Vidare hävdas det i rapporten att personalen på flera förskolor förutom att stärka sin kunskap även behöver ”kontinuerligt diskutera resultat från vetenskap och beprövad erfarenhet för att bättre förstå barns lärande och lärprocesser” (ibid.).

2.3 Musik i samhället

Vart man än vänder sig i världen är musik på många sätt en betydande del av den kultur man stöter på. I Sverige går det inte ta miste på den utsträckning och de användningsområden som musiken har. Musiken finns i affärer och påverkar våra shoppingbeteenden, den finns i var och varannans lurar och öron i bilen, på bussen, tunnelbanan och tåget, den används som verktyg i terapeutiskt syfte och den finns till och med närvarande före, under och efter operationer för att lindra smärta hos patienter (Campbell 2004). Med andra ord går det inte motsäga att musiken är en stor del av våra liv.

2.4 Musik och språkutveckling

Att det finns en koppling mellan musik och språkutveckling är vedertaget inom forskarvärlden. På vilka sätt däremot forskas det flitigt på. Längre har det stått klart att sång ger liknande positiva effekter som att arbeta med rim, ramsor och alliteration (Jederlund 2011; Svensson 2009). Förmågan att känna igen, särskilja och urskilja språkljud, träna uttal och intonation är bara några av dessa effekter (ibid.)

Via musik på ett lustfyllt sätt kan språket tillgodogöras både prosodiskt och på segmentell nivå. Prosodin övas framförallt upp i tal- och sångkör medan olika rytmlekar, som att exempelvis gå rytmen/stavelserna till "Broder Jakob", övar upp förmågan att avkoda rytm i språket och vidare förmågan att urskilja de olika språkljuden. Framförallt dyslektiker har nytta av rytmlekar. För övrigt används även ett vidgat ordförråd när man sjunger vilket därigenom ökar barns vokabulär. Likaså innebär körsång och tal i kör en mindre utsatthet än att göra det solo vilket framförallt gagnar de barn som annars känner sig hämmade, har svårt för att formulera vissa ljud eller kanske inte yttrar sig så ofta (Jederlund 2011).

I en studie gjord på 100 stycken 4- och 5-åringar, där barnen fick genomföra flera test, påvisades signifikanta samband mellan fonologisk medvetenhet och musikperceptionsförmåga men också mellan läsförmåga och musikperceptionsförmåga (Anvari, Trainor, Woodside & Levy 2002). Ett liknande resultat styrks även av en studie där 60 barn under 20 dagar fick följa ett musikträningsprogram (Moreno, Friesen & Bialystok 2011).

Att arbeta med i musik i kombination med rörelser har också visat sig ha positiva effekter för språkutvecklingen (Hammershøj 1997; Svensson 2009; Vesterlund 2003). Iscensättandet av musik i handling ger en fördjupad förståelse för ordens betydelse (Vesterlund 2003). Exempel på rörelsesång är "huvud, axlar, knä och tå" där barn inte bara kan göras medvetna om orden för de olika kroppsdelarna utan även få erfara och skapa förståelse vad tempo och tempoförändring är.

2.5 Musik och matematik

Att det går att härleda musik till matematik och i synnerhet matematiska mönster är inget nytt. En takt till exempel består av ett upprepat antal pulser med samma varaktighet. Barn som får gå eller göra rörelser i takt kan utveckla kunskap i aritmetik (Jederlund 2011). I en studie av Geist, Kamile, Eugene och Kuznik (2012) fann man att barn som fick höra regelbundna rytmiska pulser i bakgrunden hade lättare att koncentrera sig och ta till sig instruktioner samt blev mer engagerade i matematikrelaterade aktiviteter.

Hos collegestudenter har det även påvisats att personer som lyssnat till Mozart eller liknande musik har temporärt ökat sin rumsliga/spatiala intelligens och koncentrationsförmåga (Campbell 2004). När å andra sidan Hui (2006) lät 41 barn i åldern tre till fem år försöka lösa labrynter efter tre olika ljudförhållanden, där en var att lyssna till Mozarts musik, en annan var att lyssna på åldersanpassad musik och en tredje var tystnad, fanns ingen signifikant skillnad mellan testomgångerna. När Hui (ibid.) däremot uteslöt de yngsta i beräkningarna kunde han ana en trend som pekade på att ju äldre barn är desto bättre presterade de efter att ha lyssnat på Mozart. Därför menar Hui (ibid.) att vidare forskning är nödvändig för att få en sann bild av Mozarteffekten.

2.6 Musikens fysikaliska effekter i hjärnan

I ”The Brain in Singing and Language” belyses aspekten av hur språkutveckling gynnas av sång. När barn sjunger skapas starka nervkopplingar i hjärnan. Utvecklingen av dessa kopplingar hjälper hjärnan att arbeta mer effektivt och kan förbättra det allmänna lärandet och ge vissa kognitiva fördelar i språklig och musikalisk bearbetning (Trollinger 2010).

Förutom de rent språkliga vinsterna med sång och musik finns det ytterligare forskning som pekar mot positiva fysikaliska effekter i hjärnan. En studie visar exempelvis på att musikaktiviteter skapar neural resiliens i hjärnan (Strait, Parbery-Clark, O’Connell, & Kraus 2013). Detta innebär en förbättrad perception där hjärnan har lättare att sortera ljud och framförallt att höra tal i en störande ljudmiljö (ibid.).

2.7 Musik och hälsa

2.7.1 Körsång

Att sjunga i kör medför positiva affektioner och sänkt stressnivå (Kreutz, Bongard, Rohrman, Hodapp & Grebe 2004). Förutom rent mätbara effekter, som ökad halt av oxytocin och sänkt nivå av kortisol, ger körsång en känsla av sammanhang och gemenskap (Bojner Horwitz & Bojner 2005; Theorell 2009).

2.7.2 Lyssna på musik

Helsing (2012) påvisar, hur människor genom att lyssna på musik de gillar, kan sänka sin stressnivå och väcka positiva känslor såsom glädje och välbefinnande. Detta ligger i sin tur till grund för en förbättrad psykologisk och fysisk hälsa. Vidare lyfter Helsing (ibid.) att det inte finns någon universell musik som ger dessa effekter utan att dessa är person- och situationsbundna.

2.7.3 Musik och känslor

Genom alla tider har musik och känslor varit nära förknippade med varandra. Att musik kan påverka humör, sinnesstämning och beteende är vida känt (Campbell 2004). Det är inte ovanligt att musik professionellt används i terapeutiskt syfte (ibid.). Musik har påvisats kunna hjälpa barn och vuxna med socio-emotionell problematik på så sätt att dessa lär sig hantera känslor (ibid.).

I en studie gjord av Lobo och Winsler (2006) fick 40 förskolebarn, tillhörande låginkomsttagarfamiljer, slumpmässigt delas in två grupper. Den ena av grupperna fick genomgå ett åtta veckor långt program bestående av kreativ dans och rörelse till musik. Barnens föräldrar och förskolelärare var ovetande om vilka barn som ingick i vilken grupp. Före och efter de åtta veckorna fick föräldrarna och förskolelärarna utvärdera samtliga barns sociala kompetens och uppförande. Resultatet visade på signifikanta skillnader mellan grupperna där det gick att konstatera att den grupp som ingick i dansprogrammet gjort stora framsteg gällande både social kompetens och i uppförande.

Ett liknande resultat har även Winsler, Ducenne och Koury (2011) kunnat konstatera. I deras undersökning jämfördes framstegen hos två olika förskolebarngrupper där den ena gruppen genomgått ett tiomånader långt musik- och rörelsepedagogiskt verksamhetsprogram, Kindermusik. Bland de barn som var fyra år och äldre gick det påvisa hur de som ingått i Kindermusikprogrammet uppvisade betydligt bättre färdigheter i självreglering, det vill säga förmåga att kontrollera sina tankar, känslor och beteenden (Winsler, Ducenne, & Koury 2011).

2.7.4 Musik och vila

Att sömn bäddar för hälsa är allmänt känt. I en undersökning av Field (1999) framkom det att förskolebarn hade lättare för att somna till gitarrbaserad klassisk musik än till tystnad. Beroende på barnets ålder somnade det mellan 19 – 35% snabbare till musik än till tystnad (ibid.). Med andra ord ger musik, ur ett tidsperspektiv, möjlighet för barn att kunna sova längre och därmed erhålla en bättre hälsa.

2.8 Estetik och skolprestationer

I en rapport från OECD (Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013) framkommer det att oavsett socio-ekonomisk bakgrund så finns det starka korrelationer mellan mängd erhållen estetisk verksamhet (författarens översättning) och skolprestationer. Rapporten, som är en sammanställning av flera olika studier, visar på att ju mer undervisning i estetisk verksamhet en person erhållit desto bättre har den presterat i andra skolämnen såsom matematik och språk. Gällande specifikt musik konkluderar rapporten såhär:

Music education strengthens IQ (intelligence quotient), academic performance, word decoding and phonological skills and there is preliminary evidence that music education might facilitate foreign language learning. (Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013, s. 18)

Samtidigt som rapporten visar på ovan angivna effekter presenteras även resultat pekande på att musikundervisning förbättrar både koncentrationsförmåga och verbalt minne (ibid.).

2.9 Sammanfattning

Musikens tillämpningsområden i en förskolekontext är flera. Förskolans läroplan (Lpfö 98 rev. 2010) anger att musik både skall utgöra innehåll och metod i förskolan. Utifrån ovanstående litteraturgenomgång och forskningsöversikt går det sammanfattningsvis att lista några av syftena med att ha musik i förskolan:

- språkutvecklande,
- hälsofrämjande,
- koncentrationshöjande,
- kognitionshöjande,
- avslappnande och
- glädjespridande.

3 SYFTE

Syftet med denna studie är att kartlägga i vilken omfattning och i vilken form musik yttrar sig i de kommunala förskolorna i Varbergs kommun. Ytterligare ett syfte är att hitta eventuella samband mellan denna bild och olika faktorer, som exempelvis kompetens och utbildning.

Frågeställningar

- På vilka sätt används musik i verksamheten för att främja barns utveckling och lärande?
- Vilka förutsättningar har pedagoger för att kunna arbeta med musik?
- Vilka eventuella samband finns det mellan olika faktorer, såsom exempelvis kompetens, utbildning, material, miljöer och ekonomiska resurser, som kan tänkas inverka på musikverksamheten?

Begreppsdefinitioner

I ovanstående används begreppet musik som ett helhetsbegrepp inkluderat sång, musik och rytmik. Med pedagoger avses förskollärare, barnskötare och personal i förskola med annan pedagogisk utbildning.

4 Teoretiskt ramverk

I arbetet med att kartlägga musikverksamheten i förskolorna i Varbergs kommun kommer ett systemteoretiskt ramverk att anläggas. Teorin kommer användas dels i samband med att forma och bearbeta metoden och dels i analysarbetet av resultatet. I avsnittet nedan kommer en syn på generell systemteori att presenteras samt redogöras för frekventa begrepp inom systemteori med relevans för denna undersökning.

4.1 Systemteori

Världen är full av olika system. Vad som gemensamt karakteriseras av dessa är att de består av komponenter eller delar som på ett eller annat sätt samverkar kring ett eller flera mål. Denna studie avser att granska förskolan som system och mer specifikt de mål i förskolans läroplan som berör musik. Intressant blir därför att identifiera vilka de olika samverkande delarna i förskolans system är. För att uppnå en djupare förståelse kring vilka dessa delar kan tänkas vara och hur de samverkar har inspiration hämtats från systemteori.

Nationalencyklopedin (2014) anger att systemteori är en ”teoretisk ansats att formulera generella lagar för system, oavsett om de är fysikaliska, biologiska eller sociala”. Systemteori är med andra ord en tvärvetenskaplig teori med tillämpning inom flera områden. Då syftet med denna studie riktar sig mot förskolor kommer därför systemteori främst förklaras utifrån en förskolekontext.

Öquist (2008) menar att systemteori går ut på att ”förstå världen i termer av helheter, relationer, funktioner, sammanhang och mönster” (s. 27). I systemteori finns det inget intresse av att enbart fokusera på hur en del påverkar en annan utan att se det i sitt sammanhang. Det finns inga absoluta sanningar och det är heller aldrig orsak och verkan. Allting är istället kontextbundet. Påverkan sker med andra ord av sammanhanget det ingår i som exempelvis samspelet mellan två individer; att person A säger till person B att äta upp sin mat kan få helt olika konsekvenser beroende på vilken relation personerna har och i vilket sammanhang det sägs (Öquist 2008).

4.2 Del kontra helhet

Ett systemteoretiskt synsätt går ut på att skapa en förståelse av ett system i sin helhet. Genom att se till hela sammanhanget och vilken inverkan det har, går det uträna vilka möjligheter det finns till förändring. Vid en viss problematik läggs aldrig vikt vid att enbart lokalisera en felande länk utan istället gäller det att se till helheten, vilken struktur som finns och relationerna därinom (ibid.).

Att närma sig ett problem kan göras på olika sätt. Nedan följer ett par exempel där två olika scenarion per situation exemplifieras och där en systemteoretisk lösning utgörs av det ena:

Första exemplet är hur en läkare väljer att behandla en patient. En möjlighet som läkaren har är att medicinera sin patient för att denne så fort som möjligt ska bli fri från sina besvärande sjukdomssymptom. Följden blir i det här fallet att läkaren kanske lyckas göra sin patient symptomfri utan att för den skull bota sin patient från sin sjukdom. En mer systemteoretiskt orienterad läkare skulle istället gräva djupare i patientens historia, skaffa sig en helhetsbild och kanske finna själva roten till sjukdomen. Detta skulle kanske i sin tur innebära en helt annan typ av behandling där möjligheten att patienten i fråga blir frisk finns.

I förskolan skulle ett liknande exempel kunna vara hur en pedagog bemöter ett ledset barn. Ett möjligt scenario är att pedagogen försöker skoja med barnet för att få det på bättre humör.

I ett annat scenario väljer istället pedagogen ett mer empatiskt förhållningssätt där barnets känslor bekräftas och diskuteras för att nå fram till en mer hållbar lösning.

Exemplen ovan visar hur handlingar utifrån olika förhållningssätt kan få vitt skilda konsekvenser. I de fall där man är ute efter en snabb lösning på problemen ges inget utrymme för helhetsbilden utan fokus ligger istället på att se delen, utan dess sammanhang, som ett problem som ska elimineras. Detta förhållningssätt skulle kunna få minst sagt förödande konsekvenser. I de systemteoretiska lösningarna tas helhetsbilden i beaktning vilket har effekten av mer långsiktiga lösningar, vilka förmodligen är de mest gynnsamma för patienten och barnet.

Risken med att bara se till en viss del eller vissa delar är att det egentliga problemet förbises. Att utgå från en helhetssyn och inte låsa sig vid enstaka delar blir därför av stor vikt i denna studie. Detta innebär vidare för studien att en omfattande undersökning som lyckas fånga in förskolorna i sin helhet behöver göras. Med andra ord behövs det en metod som fångar in förskolans alla delar samtidigt som det också ska vara genomförbart.

4.3 Inre och yttre styrning

Inom systemteori anses varje system ha två former av styrning som kan delas in i yttre och inre styrning. Yttre styrning handlar om hur systemet anpassar sig efter yttre påverkan och omgivande system. I en förskolekontext skulle detta kunna innebära hur en förskolas verksamhet ter sig på grund av de lagar, regler, styrdokument och ekonomiska förutsättningar förskolan har att förhålla sig till. Inre styrning däremot berör direkt det som sker inom systemet. Här handlar det i en förskolekontext istället om handlingar, relationer och samverkan på själva förskolan. Det kan röra såväl mänskliga faktorer som materiella (Gjems 1997).

4.4 Input och output

Två begrepp som behandlas inom systemteori är *input* (inmatning) och *output* (utmatning) (Öquist 2008). Att tillföra ett system ett nytt element betecknas som input. I förskolans värld skulle det exempelvis kunna röra sig om att ge personal fortbildning eller få ny personal på förskolan. Output handlar om det resultat som systemet uppbringar och som i sin tur påverkar sin omgivning eller andra system utanför det egna systemet. För att koppla till skolans värld skulle detta kunna handla om elevers måluppfyllnad och hur detta i sin tur påverkar arbetsmarknad, vidareutbildning etc. I förskolans praktik betygsätts inte barnen utan här går det ur ett kunskapsperspektiv istället att tala om vilka förkunskaper barnen har när de lämnar förskolan och börjar skolan.

Öquist (ibid.) belyser även risker med att system blir slutna det vill säga inte får någon input och då tenderar att stagnera. Som exempel på slutna system nämner han bland annat sekter, mc-gäng och rasistiska subkulturer (ibid.). Input är direkt avgörande för ett systems hälsa och ett måste för att undgå negativa effekter (ibid.). För att inte utvecklingen inom ett förskolesystem skall upphöra kan ett sätt vara att ha roterande personal. På så vis finns helt andra möjligheter att dela med sig av kompetens (input) än om personal är fast i samma arbetslag på samma avdelning under en längre tid. Roterande personal fungerar till en viss gräns innan en annan typ av input blir nödvändig (ibid.)

Även om det skulle vara önskvärt att undersöka förskolors output är det ett alltför övermäktigt projekt för denna studie. Däremot är det intressant och genomförbart att till viss del undersöka vilken input berörda förskolor har genom att exempelvis se till pedagogers fortbildning och yttre satsningar på musikområdet.

4.5 Framgångsrika faktorer

System innehåller allt som oftast nivåer och delar som har olika funktioner och står i någon form av maktförhållande till varandra. Förskolan som system skulle exempelvis förenklat kunna företrädas av förskolechef, förskollärare och barnskötare. Mellan dessa råder en slags hierarki som Öquist (2008) benämner som viktig för systemets fortlevnad. En annan avgörande faktor för hur systemet ska kunna arbeta mot ett gemensamt mål är att det mellan systemets olika delar finns kopplingar som exempelvis gemensamma normer och värden. I förskolan är det läroplanen som ska ligga till grund för verksamheten. Om inte förskolechefen och personalen delar en syn om hur läroplanen ska efterföljas riskerar det målinriktade arbetet att drabbas. Med utgångspunkt i ovanstående kan det därför i denna studie vara intressant att undersöka skillnader och likheter i inställning till musik, hur den värderas och om den prioriteras i förskolan.

4.6 Riskfaktorer

Förutom problemet med att hålla ett system slutet belyser även Öquist en annan riskfaktor genom att använda metaforen ”den kokande grodan”. När man stoppar en groda i en kastrull med kallt vatten som sedan långsamt värms upp till koktemperatur kommer grodan sakteligen bli allt dåsigare och låta sig kokas. Om grodan istället stoppas direkt ned i kokande vatten kommer den inse faran och försöka hoppa ur. Med detta exempel vill Öquist accentuera vikten av att vara uppmärksam för subtila förändringar i system. Som ett mänskligt exempel poängterar han hur världen står nästintill handlingsförlamad inför de miljöhot som står i antågande och att det förmodligen krävs någon form av katastrof innan gemene man tar sig i kragen och gör något åt saken (Öquist 2008).

Vidare lyfter Öquist hur nödvändigt det är med variation i ett system. För ett välmående system måste det finnas en bra balans mellan konstans och variation som ligger inom ramen för vad systemets delar klarar av att hantera (ibid.).

Att jämföra exempelvis musik med naturvetenskap och teknik så är naturvetenskap och teknik ett relativt nytt fenomen i förskolans värld där nyhetens behag ännu väcker inspiration till många nya arbetssätt. Här gäller det då att variationen som naturvetenskap och teknik står för inte upplevs som alltför övermäktig för personalen att hantera. Musik däremot har förekommit i alla tider och frågan är om den till sin natur blivit så självklar att den stagnerat och är en konstans snarare än variation. Genom att försöka utkristallisera vilka variationer inom musik som kan tänkas inrymmas i förskolans verksamhet skulle det på så sätt vara möjligt att undersöka huruvida det råder stagnation eller inte.

4.7 Teoretisk anknytning

Sammanfattningsvis kommer ett systemteoretiskt ramverk innebära att försöka fånga en helhetsbild av musikverksamheten i förskolorna i Varbergs kommun. Frågor som kommer behandlas rör bland annat vilka delar som ingår i systemet och hur relationerna ser ut däremellan. Dels kommer relationerna mellan pedagoger och material att fokuseras och dels kommer korrelationer och mönster att eftersökas. Vidare ämnas funktionerna hos systemets olika delar att undersökas. Utifrån de beskrivna begreppen inre och yttre styrning samt input och output kommer ytterligare frågor att tas i beaktning. För att kunna besvara frågeställningen om på vilka sätt musik används kommer en helhetsbild av musikens form att eftersträvas. Gällande frågeställningen om vilka förutsättningar pedagoger har kommer förskolors input samt inre och yttre styrning att undersökas. Likaså kommer pedagogers inställning till musik att granskas. När det gäller frågeställningen om vilka eventuella samband

som finns mellan olika delar i förskolan kommer studiens resultat att analyseras med utgångspunkt i att hitta sannolika mönster och korrelationer.

5 METOD

I detta avsnitt redogörs den metod som låg till grund för studien. Likaså kommer studiens urval och genomförande att beskrivas samt hur etiska aspekter togs i beaktning. En kort redogörelse över hur det insamlade materialet analyserats statistiskt kommer även presenteras.

5.1 Mätmetod

En förhoppning med studien var att erhålla ett resultat som låter sig generaliseras över förskolorna i Varbergs kommun. För att uppnå ett sådant resultat krävs en stor mängd empiri varför en kvantitativ metod var att föredra framför en kvalitativ (May 2001). Denna studie hade för avsikt att mäta och granska frekvens av olika slag utifrån en i huvudsak deduktiv ansats. Skulle syftet med studien enbart varit att redogöra för hur olika pedagoger arbetar med musik i sin praktik skulle en kvalitativ metod såsom intervju varit att föredra. Det var dock inte dessa frågor som var centrala för studien utan förhoppningen var att finna korrelationer och påvisa en generell status i statistiska termer. Enkätundersökning som datainsamlingsmetod möjliggör insamling av förekomst, uppfattningar och synpunkter (Arnqvist 2014). Då syftet med studien var att erhålla denna typ av data sågs därför enkätundersökning som den mest lämpliga metoden.

5.2 Utformande av enkät

Att ha en bra disposition på frågor i en enkät är viktigt. Inledande frågor skall vara enkla att besvara samtidigt som de inte får vara provocerande. Språket skall vara anpassat efter respondenterna och frågorna skall vara entydiga. Vidare bör ledande och förutsättande frågor undvikas. Likaså frågor som antingen är dubbla i frågeformuleringen eller där svarsalternativ ger dubbla svar får inte förekomma (Olsson & Sörensen 2011).

Ovanstående togs i beaktning när enkätfrågorna utarbetades. För att lättare kunna överblicka enkäten (se bilaga 1) delades den in i fyra delar: Utbildning och material, musikens form och omfattning, upplevelse av kompetens samt förutsättningar och hämmande faktorer.

5.2.1 Utbildning och material

Första delen berörde respondenternas utbildning och bakgrund inom musik samt respektive förskolas materialförfogande.

5.2.2 Musikens form och omfattning

Andra delen behandlade de metoder som används i musik för att främja barns utveckling och lärande. Här gavs möjlighet att göra tillägg utöver de redan angivna metoderna. Utifrån sex olika svarsalternativ efterfrågades även hur frekvent metoderna används.

5.2.3 Upplevelse av kompetens

Förskolans läroplan anger att sång, musik och rytmik ska utgöra ”både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande” (Lpfö 98 rev. 2010, s. 7). Tredje delen i enkäten handlade om hur pedagogerna skattar sin och arbetslagets kompetenser inom sång, musik och rytmik. Här användes en tiogradig skala där pedagogerna ombads fylla i hur tillfredsställda de är med sin kompetens inom nämnda områden. Skalan sträckte sig från 1 = högst otillfredsställd till 10 = högst tillfredsställd.

5.2.4 Förutsättningar och hämmande faktorer

Fjärde delen har främst utarbetats med inspiration från systemteori. Här undersöktes huruvida pedagoger prioriterar lika inom musik eller inte, hur inre och yttre styrning påverkar musikverksamheten samt effekten av input, se [teoriavsnittet](#) för vidare förklaring.

5.3 Urval

Ett stratifierat urval utfördes där förskolor ur Varbergs kommuns alla geografiska områdesteam ingick. Två förskolor per områdesteam valdes slumpmässigt ut för deltagande. Sammanlagt rörde det sig om 51 stycken förskolor fördelade på fem områdesteam. Områdesteamen var Team Centrum Norr (TCN), Team Centrum Syd (TCS), Team Norr (TN), Team Sydost (TS) och Team Öster (TÖ). Totalt kom tio förskolor att erbjudas deltagande i studien. Beroende på personalstyrka kom antalet respondenter att skilja sig åt mellan förskolorna. Personalen som ombads besvara enkäten var uteslutande de med någon form av pedagogisk utbildning såsom förskolläraryt utbildning, barnskötarutbildning eller annan pedagogisk utbildning.

Urvalet kom att ske genom lottning. Förskolorna fanns representerade på papperslappar om fem högar där varje hög utgjorde ett områdesteam. Två förskolor valdes sedan slumpmässigt ut från varje hög. Om den andra förskolan som valdes ut händelsevis hade samma förskolechef som den först utlottade kom en ny att slumpmässigt väljas ut.

5.4 Genomförande

Initialt genomfördes en pilotstudie. Testgruppen bestod av verksam förskolepersonal, lärare vid högskolan i Borås samt en förskollärestudent. Utifrån felaktigheter, relevanta synpunkter från de svarande eller andra oklarheter i enkäten, kom den att revideras tills det att den var tydlig och fri från misstolkningar i testgruppen.

Ett informationsmejl, se bilaga 2, skickades ut till berörda förskolechefer som sedan fick ge sitt samtycke. De uppmanades också att informera sina respektive förskolor att en enkätundersökning skulle genomföras samt informera författaren om hur många pedagoger det arbetar på respektive förskola. Därefter lämnades enkäter ut på förskolorna. Då enkäten förväntades ta mellan 20 till 30 minuter att besvara sågs en risk i att få ett stort bortfall. För att motivera pedagogerna på de utvalda förskolorna att svara på enkäterna erbjöds deltagarna choklad och varsin julklapp, som tack för medverkande. Enkäterna återhämtades efter två veckor.

5.5 Reliabilitet och validitet

Varje studie som ämnar klassificera sig som vetenskaplig bör uppfylla krav på att hålla en hög grad av såväl reliabilitet som validitet (Ejlertsson 2014). Med en studies reliabilitet avses dess tillförlitlighet (May 2001; Olsson & Sörensen 2011). För att kunna avgöra om en studie är tillförlitlig eller inte skall studien vid ett upprepat tillfälle med samma mätinstrument erhålla samma resultat (ibid.). Viktigt är att urvalet är representativt så inga tillfälligheter påverkar resultatet (Thurén 2007). För reliabilitetens skull är det dessutom essentiellt att språket är anpassat efter respondenterna (Ejlertsson 2014).

Själva begreppet validitet anspelar på om det som avsågs att mätas verkligen är det som mäts. Exempelvis går det ställa sig frågan om den enkätundersökning som låg till grund för den här studien gav ett resultat som svarade på frågeställningarna. För att resultatet ska nå en hög grad av validitet gäller det inte bara att frågorna i enkäten förser studien med ett resultat som uppfyller syftet utan att resultatet även är tillförlitligt (Bryman 2011). Om det inte går att lita på att svaren i enkäten är sanningsriktiga går det heller inte påstå att det som avsågs mätas verkligen mättes. Validiteten är med andra ord beroende av reliabiliteten. Det går även diskutera validitet i termer om extern och intern validitet. Finns det till exempel frågor i enkäten där inget av de färdiga svarsalternativen egentligen passar respondenten men denne ändå svarar går det hävda att resultatet håller en låg grad av intern validitet. Den externa

validiteten handlar om hur pass generaliserbart resultatet egentligen är, det vill säga om urvalet verkligen speglar den övriga populationen.

I denna studie användes enkät som mätinstrument och hur en hög grad av både reliabilitet och validitet nåddes påvisas i [metoddiskussionen](#).

5.6 Statistisk analys

Förekomst av arbetsmetoder presenteras som relativ frekvens. Medelvärde, standardavvikelse (SD) och 95% konfidensintervall (KI) beräknades för pedagogernas skattning av kompetens i sång, musik och rytmik.

Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) software version 22.0 användes för statistiska analyser. Då data i huvudsak bestod av variabler som låg på nominal respektive ordinal datanivå kom icke parametriska test att genomföras. Mann-Whitney U test användes för att jämföra variabeln upplevelser av den egna kompetensen mellan olika grupper i studiepopulationen, exempelvis de som erhållit musik i sin yrkesutbildning jämfört med de som inte erhållit detta. $p < 0.05$ ansågs vara statistiskt signifikant.

5.7 Etiska överväganden

Denna studie ämnade följa Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Sammanfattningsvis rör det sig om fyra stycken etiska krav att förhålla sig till. Det första är *informationskravet*. Detta handlar om att informera studiens deltagare om syftet med studien. Det andra kravet är *samtyckeskravet*, som handlar om att deltagare ska ge sitt samtycke till att delta. Viktigt är därför att upplysa om den enskildes rätt att själv bestämma om huruvida den vill delta eller inte. *Konfidentialitetskravet* innebär att obehöriga inte skall kunna få tillgång till känsligt material som exempelvis personuppgifter. Det fjärde och sista kravet är *nyttjandekravet*. Detta går ut på att de uppgifter som samlats in endast får användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet 2002).

Vid en första mejlkontakt (se bilaga 2) med förskolechefer för de utvalda förskolorna informerades om enkätundersökningen och syftet med denna samt möjlighet att samtycka gavs. Då inget negativt svar erhöles lämnades enkäter ut på förskolorna tillsammans med ett informationsblad, se bilaga 3. På informationsbladet framgick det bland annat att enkäten var frivillig och anonym. I enkäten fanns ett missivbrev inbäddat där det gick att läsa om studiens syfte. Det framgick också återigen att deltagande var frivilligt, samt hur resultatet ämnades användas. Då enkäten var helt anonym och inga personuppgifter efterfrågades var konfidentialitetskravet inaktuellt. Därmed blev samtliga av Vetenskapsrådets fyra forskningsetiska principer tagna i beaktning.

Hermerén (2011) diskuterar hur samtyckeskravet i vissa avseenden kan leda till ett stort bortfall vilket i sin tur kan förse studien med missvisande resultat. I denna studie gissar jag att ämnet som behandlades inte är av sådan känslig karaktär att det på något sätt skulle föranleda ett stort bortfall.

För att undvika att personliga relationer skulle påverka deltagares medverkan kom två av kommunens 51 förskolor att väljas bort inför det stratifierade slumpmässiga urvalet. Hermerén (ibid.) belyser även en problematik kring anonymitet, som har direkt inverkan på om en fråga skall vara med i enkäten eller inte. Problematiken behandlar huruvida en variabel i enkäten kan äventyra deltagares anonymitet eller inte. I denna studie gissar jag att en enkätfråga om kön skulle kunna leda till att det gick att peka ut manliga deltagare. Frågan som bör ställas i sådana här situationer är om intresset för variabeln väger tyngre än risken att anonymiteten

hos en minoritetsgrupp röjs. I denna studie, där män högst sannolikt var en minoritetsgrupp och då frågan om kön kändes mindre relevant för syftet, kom därför ingen sådan fråga med i enkäten.

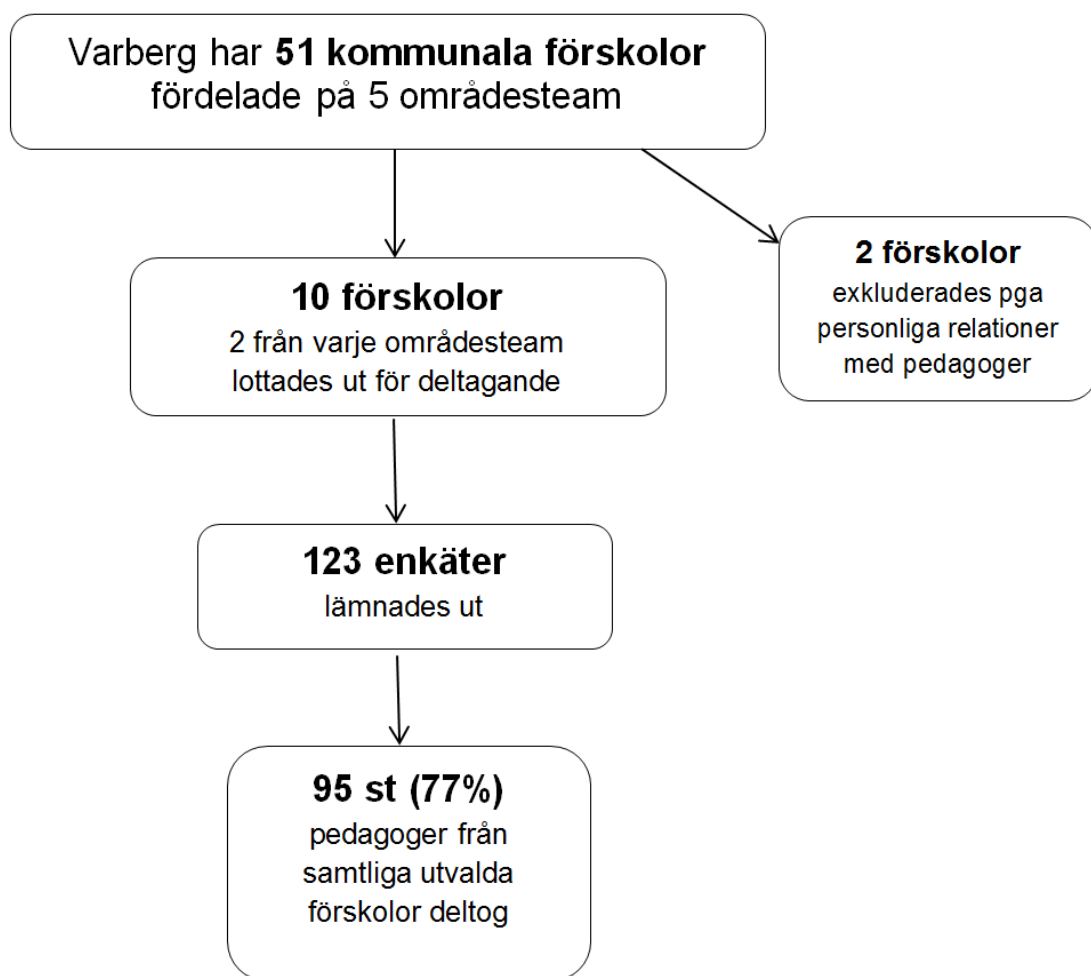
6 RESULTAT

6.1 Pilotstudie

Tre personer deltog i den testgrupp som fick besvara enkäten och kritiskt granska den. Efter detta reviderades enkäten där vissa frågor ströks, andra förtydligades samt att informationstext ändrades.

6.2 Deltagande

Av de totalt 123 stycken utlämnade enkäterna deltog 77% (95/123) vilket ger ett bortfall på 23% (28/123). För vidare resultat gällande deltagande se figur 1.



Figur 1. Flödesschema över hur studiens rådata erhöles.

6.3 Musikens form och omfattning

Sångstund är den metod som pedagoger använder sig av mest frekvent i sin verksamhet. Detta sker antingen dagligen eller varje vecka. Näst vanligt är musikavslappning som metod. Till de mindre förekommande metoderna hör bland annat musikskapande, rytmikövningar och att prata om musikupplevelser samt att analysera musik. För mer detaljerad information gällande olika arbetsmetoder se tabell 1.

Tabell 1. Förekomst av olika arbetsmetoder i sång och musik med syfte att främja barns utveckling och lärande (n=95)

	Dagligen	Varje vecka	Varje månad	Varje termin	Nästan aldrig	Aldrig	Internt bortfall
Sångstund på initiativ av arbetslaget (14)	43	56	-	-	-	-	1
Musikinstrumentspel (16)	-	24	25	17	23	7	3
Rytmikövningar (17)	11	32	34	7	15	1	1
Skapa musik (18)	2	3	7	10	57	18	3
Musikavslappning	52	26	11	2	6	1	1
Lyssna på musik för nöjes skull (20)	22	45	19	4	5	1	2
Analysera musik (22)	-	4	4	5	43	41	2
Dans/rörelser till musik (23)	26	62	10	1	-	-	1
Prata om musikupplevelser (24)	1	2	11	6	60	19	1
Illustrera musikupplevelser i bild, drama etc. (25)	-	6	4	24	48	16	1
Sagor/teatrar med sång och musik (26)	1	16	30	18	25	8	1
Spela musik i beteendefrämjande syfte (28)	12	17	6	11	38	14	2

Värden presenteras som relativ frekvens (%). Enkätfrågornas nummer står angivna i parentes efter respektive metod.

Där respondenter gjorde egna tillägg på metoder i sång och musik som används framkom tre nya metoder:

Budskap genom sång

”Genom att sjunga ut sitt budskap till barnen.”

”Att sjunga tillsägelser eller uppmaning – gärna opera musik med egen text! Väldigt roligt och olika reaktioner!”

Spela in ljud

”Spela in naturljud. Lyssna och gissa. Kan vara musik el. vardagsljud. Hitta på sånger takter och ljud i samlingsform.”

Språka med musik

”Fyraåringarna har Språka med musik varannan vecka. Där upplever barnen olika sånger på olika språk med olika rytmer och ljuspunkter för att bli stimulerade olika sinnen.”

Två andra tillägg var:

”Rytmiklekar t.ex. klappa olika ord, leta ljudlekar” och ”Klappa takt, rappa o. dyl.”

Dessa skulle kunna underställas ”rytmikövningar” varför de inte valts att klassas som ytterligare metoder.

Endast i ett av ovanstående sex tillägg angavs förekomst.

6.4 Förutsättningar och hämmande faktorer

6.4.1 Upplevelse av kompetens

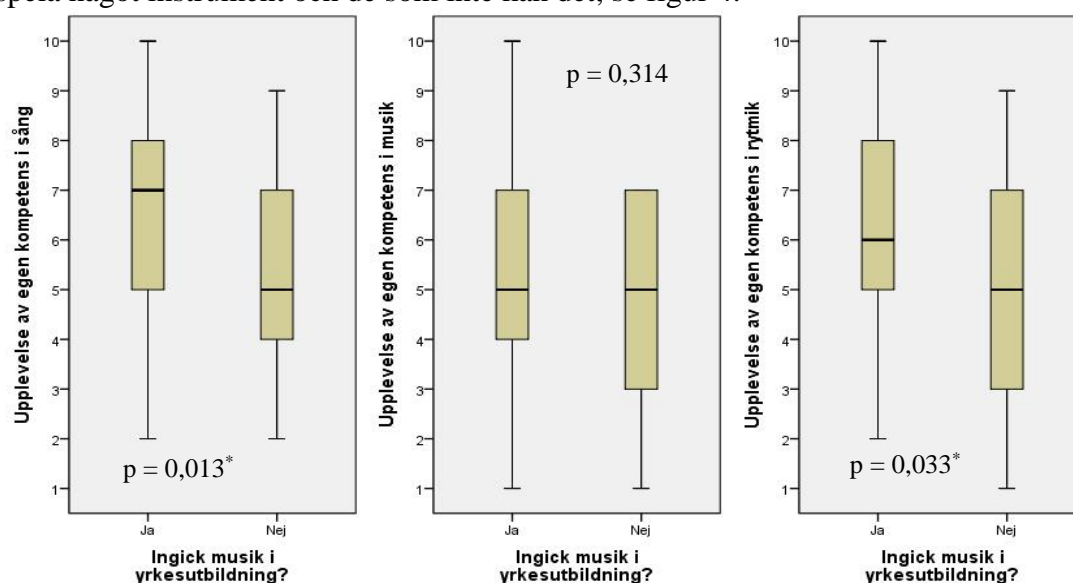
Pedagoger skattar den egna kompetensen (enkätfrågorna 31-33) i att använda sång som metod högst, medelvärdet är 6,5 (SD = 2,0) följt av kompetens i att använda rytmik, medelvärde 6,0 (SD=2,1). Lägst skattar pedagogerna sin kompetens i att använda musik som metod, medelvärde 5,3 (SD=2,1). Upplevelsen av kompetens i sång skiljer sig signifikant ($p = 0,000$) från upplevelsen av kompetens i musik. Genomgående skattas arbetslagets kompetens (enkätfrågor 34-36) högre än den enskilda pedagogens. För vidare resultat om skattad upplevelse av arbetslagets kompetens samt för ytterligare deskriptiv statistik gällande ovanstående variabler se tabell 2.

Tabell 2. Pedagogers skattning av egen och arbetslagets kompetens i att använda sång, musik och rytmik som metoder för att främja barns utveckling och lärande. Värden är angivna mellan 1 och 10 där 1 = högst otillfredsställande och 10 = högst tillfredsställande.

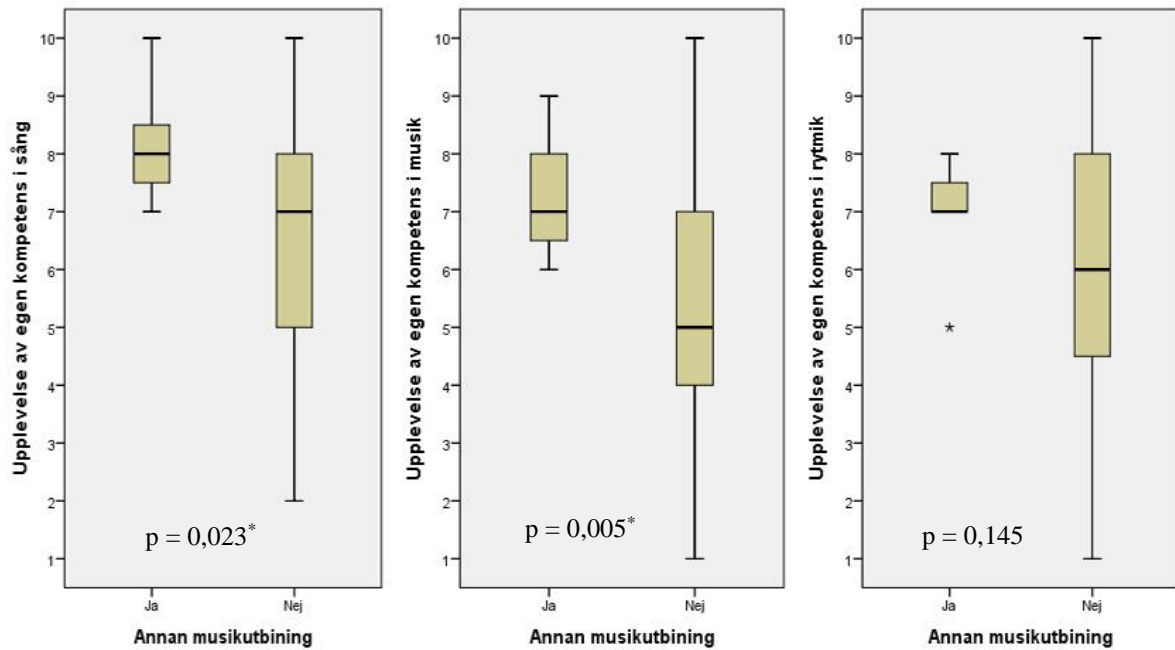
	Antal (n)	Medelvärde (SD)	Min	Max	95% KI
Upplevelse av egen kompetens i sång (31)	94	6,5 (2,0)	2	10	6,1 – 6,9
Upplevelse av egen kompetens i musik (32)	93	5,3 (2,1)	1	10	4,8 – 5,7
Upplevelse av egen kompetens i rytmik (33)	94	6,0 (2,1)	1	10	5,5 – 6,4
Upplevelse av arbetslagets kompetens i sång (34)	93	7,0 (1,7)	2	10	6,6 – 7,3
Upplevelse av arbetslagets kompetens i musik (35)	94	6,2 (2,0)	2	10	5,8 – 6,7
Upplevelse av arbetslagets kompetens i rytmik (36)	94	6,4 (1,9)	2	10	6,0 – 6,8

Enkätfrågornas nummer står angivna i parentes efter respektive kompetensområde.

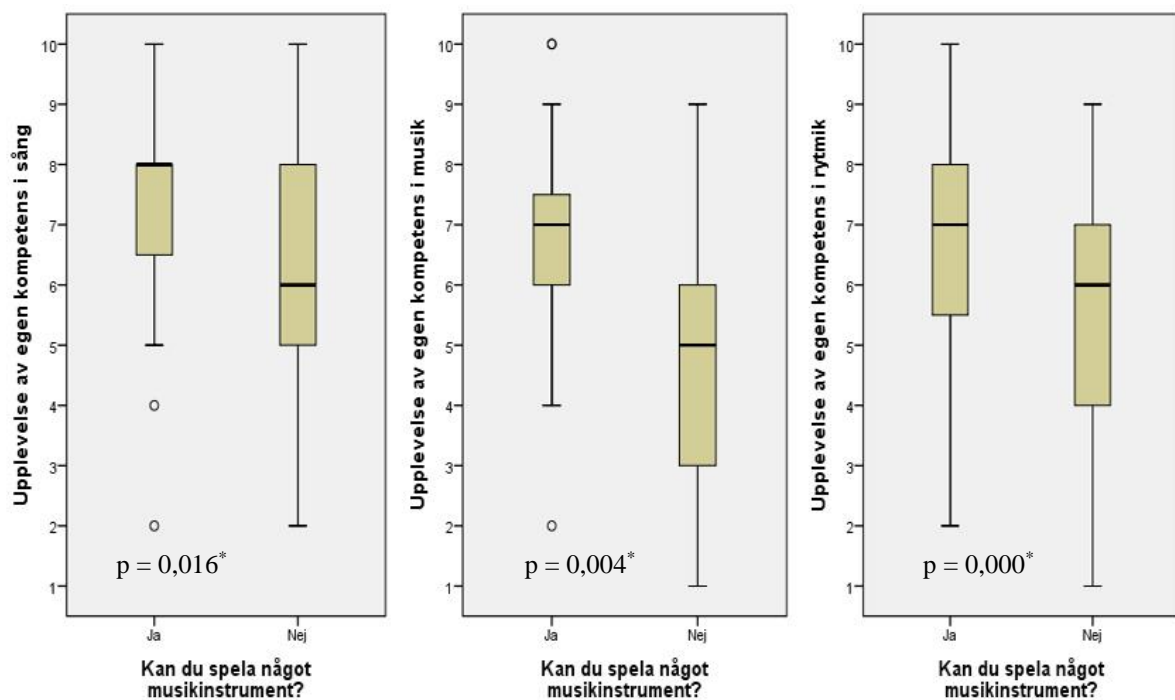
Hur pedagoger upplever sin kompetens i sång och rytmik skiljer sig signifikant åt mellan de som haft musik i sin yrkesutbildning och de som inte haft det, se figur 2. De som har annan musikutbildning skattar sin kompetens högre än de som inte har någon. Gällande upplevelsen av kompetens i sång och musik skiljer sig grupperna signifikant åt, se figur 3. Den upplevda kompetensen gällande sång, musik och rytmik skiljer sig signifikant åt mellan de som kan spela något instrument och de som inte kan det, se figur 4.



Figur 2. Pedagogers upplevelse av kompetens i sång, musik och rytmik uppdelat efter de som haft musik i sin yrkesutbildning och de som inte haft det. Skalan på y-axeln sträcker sig mellan 1 = högst otillfredsställande och 10 = högst tillfredsställande
*statistiskt signifikant



Figur 3. Pedagogers upplevelse av kompetens i sång, musik och rytmik uppdelat efter de som erhållit annan musikutbildning och de som inte erhållit det. Skalan på y-axeln sträcker sig mellan 1 = högst otillfredsställande och 10 = högst tillfredsställande
*statistiskt signifikant



Figur 4. Pedagogers upplevelse av kompetens i sång, musik och rytmik uppdelat efter de som kan spela något musikinstrument och de som inte kan det. Skalan på y-axeln sträcker sig mellan 1 = högst otillfredsställande och 10 = högst tillfredsställande
*statistiskt signifikant

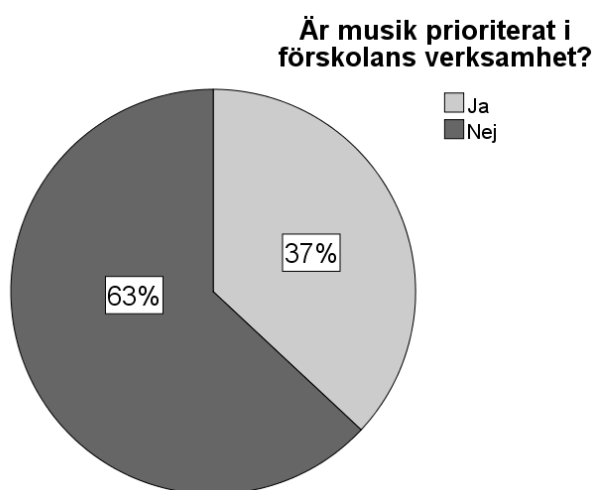
6.4.2 Behov av fortbildning

På en fråga (enkätfråga nr. 37) om pedagogerna upplever ett personligt behov av fortbildning i musik angav 7% (7/95) ”Nej inte alls”. 39% (37/95) svarade istället ”Ja absolut” medan 52% (49/95) genmälde att de delvis upplevde ett behov. Det interna bortfallet uppgick till 2% (2/95).

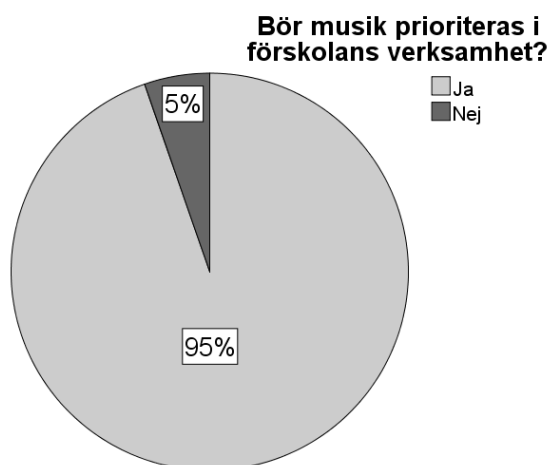
6.4.3 Är musik prioriterat och bör den prioriteras?

Det finns inte någon signifikant skillnad ($p = 0,078$) mellan hur pedagoger tycker att musik är prioriterat i dagsläget och hur de vill att musik skall prioriteras, se figur 5 och 6. På frågan om musik är prioriterat lämnades även en del kommentarer. En respondent menade på att det fanns ”nästan ingen kollega att lära av, känns svårt att få området prioriterat, samt hitta kunskap kring ämnet”. En annan kommentar var att det är ”mer sånger än musik-aktiviteter med instrument”. Ytterligare kommentarer var att ”det är prioriterat men kunskapen kring användandet vill jag gärna utveckla” samt att ”det lyfts inte som ett utvecklingsområde på samma sätt som ex. matematik, teknik och naturvetenskap”.

När det gäller frågan om musik bör prioriteras i förskolan kommenterade några detta med att ”barn har svårt att inte ryckas med i sånger och dans är naturligt för dem” och att det är ”viktigt med sång och musik som metod för att stimulera barnens språkutveckling, speciellt eftersom vi är en mångkulturell förskola”. Ytterligare en annan kommentar var ”borde jobba mer med musik. Men det är så mycket som ska hinnas med. Behöver mer kunskap”.



Figur 5. Diagram över hur musik prioriteras i förskolan.



Figur 6. Diagram över hur pedagoger tycker att musik skall prioriteras.

6.4.4 Materiella förutsättningar

14% uppger att de inte har tillgång till någon form av stereoanläggning på avdelningen. Resterande 86% har tillgång till en stereo.

Samtliga pedagoger angav att respektive förskola hade någon form musikinstrument. Av dessa var det 7% som svarade att instrumenten var tillgängliga för barnen. 38% angav att instrumenten inte var tillgängliga och i 55% av fallen var instrumenten tillgängliga till viss del.

6.4.5 Hämmade faktorer

Ungefär hälften av alla pedagogerna ansåg att den egna förskolans miljöer och bristande ekonomiska resurser inte hämmade möjligheterna att arbeta efter läroplanens strävansmål i sång och musik. En övervägande majoritet instämde helt, i stort eller delvis i att höga ljudnivåer, stora barngrupper och avsaknad av kompetens i arbetslaget hämmade möjligheterna att arbeta efter strävansmålen i sång och musik. För ytterligare deskriptiv statistik se tabell 3.

Tabell 3. Pedagogernas ställning till hur olika faktorer på den egna förskolan hämmar möjligheterna att arbeta efter läroplanens strävansmål i sång och musik. (n =95)

	Instämmer helt ^a	Instämmer i stort ^a	Instämmer delvis ^a	Instämmer inte alls ^a	Vet inte ^b	Internt bortfall ^b
Miljöerna (41)	1	10	31	58	6	5
Höga ljudnivåer (42)	7	20	43	30	2	5
Stora barngrupper (43)	10	18	42	30	2	5
Avsaknad av kompetens i arbetslaget (44)	9	13	56	22	-	5
Bristande ekonomiska resurser (45)	2	12	42	44	5	5

^a Värden presenteras som valid frekvens (%). ^b Värden presenteras som antal (n). Enkätfrågornas nummer står angivna i parentes efter respektive faktor.

6.5 Enkätkommentarer

I slutet av enkäten gavs det utrymme för respondenterna att uttrycka övriga kommentarer. Bland kommentarerna gick det identifiera tre kategorier. Den ena berör hur musik behöver lyftas mer i förskolan. Den andra handlar om hur respondenterna fick sig en påminnelse eller tankeställare. Kommentarerna i den tredje kategorin syftade till att kreditera enkäten. Nedan följer några exempel:

Kategori 1

”Mer musik till förskolorna!!!”

”Vi behöver mer styrka musikmoment i förskolan.”

”Man måste slå ett slag för musik i förskolan. Vill man ha barnen med sig är det mycket lättare om man kan spela t.ex. gitarr. Mycket roligare också. Hos oss är det en stor brist.”

Kategori 2

”Sanningen var hård... Uppvaknande, tack”

”Får lite tankeställare.”

”Bra att väcka frågorna. Jag fick en tankeställare...”

Kategori 3

”Det var bra frågor”

”Spännande undersökning!”

”Bra frågor. Skönt att någon jobbar med estetiken och inte bara matte och språk för det når vi genom att skapa och ha helheten med oss.”

”Tack för att du uppmärksammar detta som examensarbete! ☺”

6.6 Enkätens svårighetsgrad

Av de 95 respondenterna på enkäten angav sex stycken att enkäten var svår att besvara. Två av dessa hade även lämnat motivering. I ena fallet efterfrågades ett svarsalternativ på fråga 14-30 mellan ”dagligen” och ”varje vecka” och i andra fallet hade pedagogen svårt att svara för att denne inte arbetat tillräckligt länge för att känna sin arbetsplats.

7 DISKUSSION

Syftet med denna studie var att kartlägga i vilken form och omfattning musik yttrar sig i de kommunala förskolorna i Varbergs kommun. Ytterligare ett syfte var att hitta eventuella samband mellan denna bild och olika faktorer. Huvudfynden i studien är att sångstund, dans/rörelse till musik och musikavslappning är de former som förekommer i störst omfattning. Vidare visade det sig att musik inte alls prioriteras i den utsträckning som pedagogerna önskade. Avsaknad av kompetens samt behov av fortbildning, som framkom av enkäten, skulle till viss del kunna förklara denna bild.

7.1 Deltagande

Med avseende på premisserna, det vill säga hög arbetsbelastning, sjukskriven personal, samt en relativt tidskrävande enkät, anses svarsfrekvensen vara hög. En hög svarsfrekvens innebär i sin tur att resultatet är representativt och en hög grad av reliabilitet kan styrkas. Vidare bäddar det låga bortfallet för att resultatet är generaliserbart.

7.2 Musikens form och omfattning

På frågeställningen om vilka sätt musik används på i verksamheten, för att främja barns utveckling och lärande, visar resultatet att sångstunder och dans/rörelse till musik är de mest frekventa metoderna och används i stort sett dagligen eller varje vecka. Ur ett forskningsperspektiv speglar detta resultatet att språkutveckling främjas i förskolorna (Hammershøj 1997; Jederlund 2011; Svensson 2009; Vesterlund 2003). Likaså indikerar samma resultat att sångstunderna potentiellt bidrar till att skapa gemenskap, sänka stressnivån och öka välbefinnandet på förskolorna (Bojner Horwitz & Bojner 2005; Kreutz, Bongard, Rohrmann, Hodapp & Grebe 2004; Theorell 2009). Att använda musik i avslappande syfte visade sig också vara relativt vanligt. Med andra ord bäddar denna förekomst för att de berörda förskolebarnen lättare kan somna och därmed ur ett tidsperspektiv ha möjlighet till en längre vila (Field 1999).

Gällande läroplanens (Lpfö 98 rev. 2010, s. 10) mål om att sträva efter att varje barn skall utveckla ”sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i [...] sång och musik” går det diskutera huruvida förskolorna täcker in alla delar i målet eller inte. På enkätfrågan om hur ofta metoden att skapa egen musik används i verksamheten pekar resultatet på att detta i stort sett nästan aldrig sker. Att spela på musikinstrument hör också till ovanligheterna. I dessa avseenden går det ställa sig frågande till om förskolorna bidrar till att främja barns skapande förmåga i sång och musik. Det går även diskutera om barn främjas i att utveckla sin förmåga i att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i sång och musik. Detta torde också ske i mer skapande aktiviteter eller som i exempelvis den beskrivna musikinstrument-spel-metoden ”dirigenten”, se bilaga 4. Likaså att främja barns förmåga i att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter genom att diskutera musikupplevelser och analysera musik sker ytterst sällan. Inte heller att erbjuda barn möjlighet att illustrera musikupplevelser i andra former såsom i bild eller drama hör till vanligheterna utan sker till övervägande del nästan aldrig.

Jederlund (2011) accentuerar vikten av att erbjuda barn så många uttrycksätt som möjligt för att de skall utvecklas som kommunikativa individer. Gällande musik som uttrycksätt finns det i detta avseende en del att önska hos förskolorna.

I förskolans läroplan (Lpfö 98 rev. 2010) står det angivet att sång, musik och rytmik skall utgöra ”både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande” (s. 7). Resultatet visar på att rytmik som metod används nästan lika sällan som

musikinstrumentspel. Det går således att konstatera att musik och rytmik inte alls förekommer i samma omfattning som sång.

7.3 Förutsättningar och hämmande faktorer

7.3.1 Upplevelse av kompetens

Att sång förekommer i större omfattning än musik och rytmik skulle delvis kunna förklaras av att det är det område som pedagogerna upplever sig mest kompetenta i. Skattningar av den egna kompetensen gjordes på en tiogradig skala där 1 = högst otillfredsställande och 10 = högst tillfredsställande. Medelvärdena av upplevelserna av den egna kompetensen som i sång var 6,5 musik var 5,3 och rytmik var 6,0 anses dock alla är relativt låga.

Fynd som kan vara av intresse för utbildare och förskolechefer är de signifikanta skillnader som gick att påträffa mellan upplevelse av kompetens i sång, musik och rytmik och musik i sin utbildning, annan utbildning eller färdighet i att spela ett instrument. Gällande färdighet i att spela ett instrument visade sig signifikanta skillnader i samtliga tre områden sång, musik och rytmik. Med andra ord upplever pedagoger, med någon form av instrumentfärdighet, sig ha en generellt högre kompetens än de utan någon instrumentfärdighet. Bland de pedagoger som antingen hade en annan form av utbildning i musik eller färdighet i att spela ett instrument var medelvärdet av den skattade egna kompetensen aldrig lägre än 7 på den tiogradiga skalan. För den som anställer personal eller beslutar om fortbildning, vilket troligtvis är förskolechefen, kan det vara en vinst i att anställa någon med annan musikutbildning, instrumentfärdighet eller vidareutbilda någon i något av detta. Genom ett sådant handlande går det troligtvis säkerställa att åtminstone en pedagog med hyfsat tillfredsställande kompetens i sång, musik och rytmik ingår i arbetslaget. Att erbjuda personal att gå exempelvis en gitarrkurs skulle kunna vara värdefullt. Detta förslag kan styrkas med en respondents följande kommentar: ”Vill man ha barnen med sig är det mycket lättare om man kan spela t.ex. gitarr. Mycket roligare också”.

7.3.2 Behov av fortbildning

Att uttala sig om huruvida mätningen i upplevelsen av kompetens gav ett oroväckande besked eller inte är ingen lätt uppgift. Intressant vore att jämföra skattningar i upplevelse av kompetens i musik med andra områden i förskolans läroplan, som exempelvis matematik eller naturvetenskap. I skolans värld har en outtalad måttstock inneburit en godkändnivå på 70% av det totala. Utifrån denna siffra skulle medelvärdena för upplevelserna av den egna kompetensen i sång, musik och rytmik samtliga bli underkända. Detta skulle i sin tur legitimera fortbildning eller annan åtgärd. Från pedagogernas sida var det bara 7% som ansåg att de inte alls hade något personligt behov av fortbildning. Denna bild stämmer i så fall ganska så väl överens med hur pedagogerna skattat upplevelserna av den egna kompetensen.

Det framkom också i flera pedagogers kommentarer en önskan om att få mer och fördjupad kunskap inom musik. Dessutom påpekades bristen på kolleger att lära sig av. Detta resultat styrker det behov av kunskapslyft som Skolinspektionen (2012) belyser i sin rapport.

Överlag var pedagogerna, 95% av dem, ense om att musik bör prioriteras i förskolans verksamheten men att den i dagsläget inte tillnärmelsevis prioriteras i den utsträckning som är önskvärd. Endast 37% tyckte att musiken för tillfället var prioriterad. Vari denna skillnad mellan önskan och den faktiska statusen ligger är inte helt lätt att besvara. En spekulation som även en pedagog gav uttryck för i en kommentar är att ”det lyfts inte som ett utvecklingsområde på samma sätt som ex. matematik, teknik och naturvetenskap”. En annan tänkbar förklaring skulle kunna vara brist på tid, det vill säga att uppdraget, som det är utformat i läroplanen, är ett alltför övermäktigt arbete att hinna med.

I och med att den reviderade versionen av förskolans läroplan (Lpfö 98 rev. 2010) kom, och där teknik som strävansmål framhävs, anlätade Varbergs kommun en person som hade till uppgift att fortbilda personal i teknik. Detta gjorde personen genom att dels utföra teknikaktiviteter i barngrupp och dels undervisa pedagoger i teknik. Kanske vore en liknande lösning applicerbar inom musikområdet också.

För att inte riskera att ett system stagnerar förslår systemteori att systemet erhåller någon form av input (Öquist 2008). Sett ur ett systemteoretiskt perspektiv går det utifrån ovanstående analyser samt pedagogers kommentarer motivera någon form av fortbildning eller annan typ av input.

En annan framgångsfaktor inom systemteori består i hur systemets olika delar bör ha samma målbild (Öquist 2008). Sett till att så mycket som 95 % av pedagogerna anser att musik bör prioriteras i förskolan går det enligt systemteori påstå att det finns en förutsättning att nå framgång med musik.

7.3.3 Hämmande faktorer

Gjems (1997) diskuterar hur system styrs av inre respektive yttre styrning. Yttre styrning är de faktorer som påverkar ett system utifrån såsom politiska beslut, lagar, styrdokument, ekonomi etc. Inre styrning berör å sin sida samverkan, relationer och handlingar inom systemet.

Utifrån en förskolekontext sökte studien inrama både yttre och inre styrfaktorer. Ett exempel på inre styrning är pedagogers inställning till musik. I tidigare avsnitt konstaterades det att det fanns en ekvivalent inställning hos pedagogerna till hur musik bör prioriteras. Då inställningen befanns vara positiv anses denna inte utgöra någon hämmande faktor.

I enkätens fjärde del togs även yttre styrfaktorer i beaktning. Pedagogerna fick bland annat besvara hur de tyckte olika faktorer spelade in i möjligheterna att arbeta efter läroplanens strävansmål i sång och musik. Miljöerna liksom ekonomin visade sig ha mindre betydande inverkan. Desto mer hämmande ansågs höga ljudnivåer och stora barngrupper innebära. Dessa går möjligen hand i hand. Även om det till viss del går att dela in en barngrupp i mindre grupper finns det en gräns för vad som är rimligt. Denna hämmande faktor tillhör således till övervägande del yttre styrning. För att komma tillrätta med problemet behöver beslut om minskad storlek på barngrupp fattas på politisk nivå.

Vidare framkom det att fyra femtedelar av pedagogerna ansåg att brist på kompetens helt, i stort eller delvis hämmade möjligheterna att arbeta efter läroplanens strävansmål i sång och musik. Detta resultat bekräftar tidigare redovisade mätningar i upplevelse av kompetens och pedagogers kommentarer, vilket i sin tur påtalar ett behov av input.

7.4 Sammanfattning

Syftet med denna studie var att kartlägga i vilken omfattning och i vilken form musik yttrar sig i de kommunala förskolorna i Varbergs kommun samt att hitta eventuella samband mellan denna bild och olika faktorer. Till hjälp användes tre frågeställningar. Som svar på den första frågeställningen, om på vilka sätt musik används i verksamheten för att främja barns utveckling och lärande, går det konstatera att sångstund och dans/rörelse till musik är de mest frekventa metoderna som används. På frågeställningen om vilka förutsättningar pedagoger har för att kunna arbeta med musik visade det sig att samtliga förskolor har musikinstrument av något slag och i de flesta fall tillgång till en stereo. Däremot upplever pedagogerna att det

saknas kompetens och att stora barngrupper och höga ljudnivåer till viss del hämmar möjligheterna att arbeta med musik. Gällande den sista frågeställningen, om vilka eventuella samband det finns mellan olika faktorer som kan tänkas inverka på musikverksamheten, gick det uträna hur bland annat de pedagoger som antingen är utbildade i musik eller kan spela något instrument upplever sig besitta en avsevärd högre kompetens än andra pedagoger.

7.5 Metoddiskussion

Populationen som studien avsåg att undersöka var förskolor i Varbergs kommun. För att uppnå en hög grad av reliabilitet kom ett stratifierat urval att göras där slumpmässigt utvalda förskolor ur samtliga Varbergs kommuns geografiska team ingick. Det sågs en risk i att olika förskolechefer och team prioriterar olika när det gäller exempelvis musiksatsning, fortbildning och kompetens hos den personal som rekryteras. Genom det stratifierade urvalet säkerställdes det att det inte blev något snedvridet resultat på grund av urvalet. En hög grad av reliabilitet kom vidare att säkerställas genom att enkäten innehöll kontrastfrågor där respondenterna visade sig vara konsekventa. Ytterligare går det motivera en hög grad av reliabilitet utifrån att en pilotstudie genomfördes där revideringen av enkäten bland annat innebar att frågeformuleringar och språket kom att anpassas för att minimera risk för misstolkning och oförståelse. Slutligen gavs det möjlighet för de svarande att lämna kommentarer kring huruvida någon eller några frågor var svårtolkade eller på annat sätt svåra att besvara. Här talar resultatet för att enkäten inte var svår att besvara, vilket också styrker en hög grad av reliabilitet.

En svårighet med att efterfråga förskollärares självskattning av kompetens i musik är att musik är ett så pass brett begrepp och inte lätt låter sig definieras. En förhoppning var att utifrån personlig erfarenhet, tidigare forskning och litteratur lyckas utkristallisera de områden där musik kan tänkas användas. Utifall att något område eller metod saknades gav enkäten möjlighet för de svarande att tillägga information av betydelse för hur musik används i arbetet. De tillägg som gjordes var få vilket indikerar att de metoder i musik som utstakats i enkäten ringade in förskolornas musikverksamhet på ett trovärdigt sätt. För att uppnå intern validitet kan respondenter ges möjlighet att själva göra tillägg där de upplever att svarsalternativ saknas (Bryman 2011). Med detta i åtanke fanns det på flera frågor i enkäten möjlighet att lämna kommentarer. Bland det insamlade materialet fanns det bara ett fall där respondenten önskade lämna ett mer detaljerat svar än vad svarsalternativen tillät. Utifrån detta bedöms den interna validiteten vara av hög grad och därmed har felaktiga samband och slutsatser kunnat undvikas. Det stratifierade urvalet möjliggjorde ett representativt urval vilket bäddar för en hög extern validitet, det vill säga generaliserbarhet (ibid.). Det finns alltid en risk i att ett urval inte är representativt men då förskolor från alla Varbergs kommuns områdesteam deltog i undersökningen var risken för detta minimerad. Slutligen kom en hög grad av extern validitet att säkerställas genom ett minimerat bortfall, vilket uppnåddes genom att erbjuda hemliga presenter och choklad till de som deltog.

Av två förskolechefer gavs informationen att arbetsbördan på respektive förskola var hög vilket de befarade skulle leda till ett stort bortfall. Likväl togs beslutet att fortsätta med det ursprungliga urvalet med förhoppningen att choklad och julklappar skulle räcka som motivation. Vid hämtning av enkäterna mottogs information på tre förskolor om att det var pedagoger som var sjukskrivna och därför inte hade haft möjlighet att besvara enkäten. På vissa av förskolorna var det ingen personal närvarande vid hämtning av enkäterna varför det inte går att uttala sig om eventuella bortfall på grund av sjukskrivning där.

Vid en eventuell upprepning av studien skulle det vara önskvärt att använda mixed methods, där en kvalitativ metod kan komplettera bilden från den kvantitativa så inga faktorer förbises.

I synnerhet föreslås enkätens frågor gällande hämmande faktorer i kombination med öppna frågor kunna ge en mer heltäckande bild ifall exempelvis gruppintervju användes som metod. Även om inte tid som hämmande faktor lyftes av respondenterna själva förmodas denna spela en avgörande roll och bör ingå vid en upprepad studie. Det vore också av intresse att erhålla någon form av rangordning av de hämmande faktorerna. Likaså vore det angeläget att jämföra hur musik prioriteras gentemot andra strävansmål i förskolans läroplan. Systemteori betonar vikten av att se till helheten (Öquist 2008). Även om målet är att fånga helheten är det inte lätt utan en nästintill omöjlig uppgift. Den här studien nådde en bra bit på väg och med ovanstående tillägg går det att komma ett steg närmre.

7.6 Didaktiska konsekvenser

Att kompetens i musik många gånger saknas och efterfrågas på förskolor i Varbergs kommun har konstaterats i denna studie. Ur demokratisk synvinkel går det hävda att åtgärder behöver vidtas för att säkerställa att barnen i Varbergs kommunala förskolor får en likvärdig förskola som lever upp till läroplanens mål. För att inte riskera att barnen går miste om delar ur förskolans läroplan följer olika förslag på åtgärder. Ett första steg skulle kunna vara att göra en kompetensinventering på förskolorna. Visar det sig att den önskvärda kompetensen redan finns men kanske inte på hela förskolan skulle en lösning kunna vara att rotera personalen. Detta skulle till viss del kunna ge ny input där det tidigare saknats. Ett annat förslag är att den eller de som innehar kompetens i musik skulle kunna få ett övergripande ansvar för musiken på hela förskolan, alternativt, som tidigare nämnts, anlita någon utomstående som kan hålla i musikaktiviteter och samtidigt fortbilda personalen.

Vidare är det ytterst essentiellt att hålla läroplanen vid liv. Detta kan göras genom att föra återkommande pedagogiska samtal per systematik. Dessa kan innebära att lyfta och behandla vart och ett av läroplanens mål utifrån de didaktiska frågorna: vad som ska läras ut, varför det skall läras ut, hur det skall läras ut och för vem det skall läras ut. Saknas det då något svar kanske det inte är längre ifrån än en sökning på youtube.com eller google.se eller i någon tillgänglig litteratur. Att föra kontinuerliga diskussioner utifrån forskning och beprövad erfarenhet är något som skolinspektionen (2012) föreslår för att stärka kvaliteten i förskolorna. Detta skulle med fördel kunna utgöra ett stående inslag i föreslagna pedagogiska samtal. En förutsättning är att tid avsätts för ändamålet och i detta avseende kan det vara bra med en ledning som stöttar, underlättar och ser till att utrymme ges.

När det gäller utbudet av barnböcker på en förskola brukar det ofta poängteras vikten av att ha flera genrer representerade. Ur ett musikutbudsperspektiv går det genom att exempelvis ha en lärplatta såsom Ipad, som är kopplad till en musikstreamingtjänst som exempelvis Spotify, få tillgång till all världens musikstilar. På detta sätt slipper även pedagoger oro sig för att barn skall repa cd-skivor. Likaså får du in läroplanens mål om att ”nyttja material och teknik” (Lpfö 98 rev 2010, s. 7). Helsing (2012) belyser att man genom att lyssna på musik man gillar kan förbättra sin hälsa såväl psykologiskt som fysiskt. Med ett stort musikutbud går det sannolikt hitta musik för alla smaker och kan därmed användas som hälsofrämjande medel.

En annan aspekt som talar till lärplattornas fördel är att det idag finns en uppsjö av musikprogram anpassade efter olika åldrar inberäknat förskoleålder. I dessa musikprogram finns otaliga möjligheter för barn att stimuleras i att utveckla ”sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter” (Lpfö 98 rev. 2010, s. 10).

Många gånger hävdar pedagoger att ljudnivån är ett problem. Vid användandet av lärplattor går ljudnivån lätt att justera. När det gäller instrumentspel, som ofta kan bli högljutt, kan det

vara läge, om vädret tillåter, att flytta ut musikaktiviteter i en utemiljö. Utemiljön kan medföra att ljudnivåerna inte upplevs som påfrestande.

I inledningen av detta arbete togs kanske den absolut viktigaste aspekten av musik upp; att det inte finns några rätt och fel i musik (Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013). Inte sällan går det höra hur personer aldrig sjunger för att de någon gång under sin skolgång fått höra av en lärare att de inte kan. Sådana kommentarer är ett typiska exempel för stämpelteorin och sätter ofta spår för livet. Ett känt uttryck inom Reggio Emiliafilosofin är hur barn har hundra språk när det föds men berövas nittionio. Jederlund (2011) påtalar vikten av stimulera barn att använda så många kommunikativa uttryckssätt som möjligt då dessa smittar av sig på varandra i positiv bemärkelse. Som pedagog är det viktigt att vara en bra förebild för barn. I musiksammanhang gäller det att våga kasta sig ut, bjuda på sig själv och visa att det inte finns några rätt och fel i musicerandet. På så sätt blir barnen åtminstone inte berövade på musik som ett kommunikativt uttryckssätt.

7.7 Förslag till fortsatt forskning

I denna studie fokuserades pedagoger som population. Ur systemteoretisk synvinkel vore det värdefullt att även få inblick i förskolechefers perspektiv på musikområdet. Här skulle kanske en kvalitativ studie lämpa sig bättre. Vidare vore det intressant att undersöka skillnader i hur musikens omfattning låtit sig påverkas i och med införandet av den senaste reviderade läroplanen. Ytterligare en studie skulle kunna vara att undersöka hur pedagoger tolkar strävansmålet i musik och om de har kompetens och pedagogiska verktyg för att klara uppdraget. Slutligen vore det intressant att ta reda på hur IKT, informations- och kommunikationsteknik, kan användas i musiksammanhang i förskolan.

8 REFERENSER

- Anvari, Sima H., Trainor, Laurel J., Woodside, Jennifer & Levy, Betty Anne (2002) "Relations among musical skills, phonological processing, and early reading ability in preschool children", *Journal of experimental child psychology*, vol. 83, no. 2, pp. 111-130.
- Arnqvist, Anders (2014). Kvantitativa data - exemplet barns läsande. I Löfdahl, Annica, Hjalmarsson, Maria & Franzén, Karin (red.). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Bojner Horwitz, Eva & Bojner, Gunilla (2005). *Må bättre med musik*. Västerås: Ica
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Campbell, Don (2004). *Mozarteffekten: musikens oanade kraft*. [Ny utg.] Malmö: Richter
- Ejlertsson, Göran (2014). *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Field, T. (1999). "Music Enhances Sleep in Preschool Children", *Early Child Development and Care*, vol. 150, no. 1, pp. 65-68
- Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet
Tillgänglig på Internet: http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf
- Förskola, före skola - lärande och bärande [Elektronisk resurs]: kvalitetsgranskningsrapport om förskolans arbete med det förstärkta pedagogiska uppdraget*. (2012). Stockholm: Skolinspektionen
Tillgänglig på Internet:
<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/forskola-2011/kvalgr-forskolan2-slutrapport.pdf>
- Geist, Kamile, Geist, Eugene A. & Kuznik, Kathleen (2012). "The Patterns of Music: Young Children Learning Mathematics through Beat, Rhythm, and Melody", *Young Children*, vol. 67, no. 1, pp. 74.
- Gjems, Liv (1997). *Handledning i professionsgrupper: ett systemteoretiskt perspektiv på handledning*. Lund: Studentlitteratur
- Hammershøj, Henry (1997). *Musikalisk utveckling i förskoleåldern*. Lund: Studentlitteratur.
- Helsing, Marie (2012). *Everyday music listening [Elektronisk resurs] : the importance of individual and situational factors for musical emotions and stress reduction*. Diss. (sammanfattning) Göteborg : Göteborgs universitet, 2012
Tillgänglig på Internet: <http://hdl.handle.net/2077/28257>
- Hermerén, Göran (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Hui, Ken (2006). "Mozart Effect in Preschool Children?", *Early Child Development and Care*, vol. 176, no. 3, pp. 9.

Jederlund, Ulf (2011). *Musik och språk: ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling och lärande*. 2., [omarb. och utök.] uppl. Stockholm: Liber

Kreutz, G., Bongard, S., Rohrmann, S., Hodapp, V. & Grebe, D. 2004, "Effects of choir singing or listening on secretory immunoglobulin A, cortisol, and emotional state", *Journal of Behavioral Medicine*, vol. 27, no. 6, pp. 623-635.

Lobo, Yovanka B. & Winsler, Adam (2006). "The Effects of a Creative Dance and Movement Program on the Social Competence of Head Start Preschoolers", *Social Development*, vol. 15, no. 3, pp. 501-519.

Läroplan för förskolan Lpfö 98. [Ny, rev. utg.] (2010). Stockholm: Skolverket
Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2442>

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Moreno, Sylvain, Friesen, Deanna & Bialystok, Ellen (2011). "Effect of Music Training on Promoting Preliteracy Skills: Preliminary Causal Evidence", *Music Perception: An Interdisciplinary Journal*, vol. 29, no. 2, pp. 165-172.

Nationalencyklopedin. [Bd] 38, 2013. (2014). Malmö: NE Nationalencyklopedin

Olsson, Henny & Sörensen, Stefan (2011). *Forskningsprocessen: kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. 3. uppl. Stockholm: Liber

Strait, D.L., Parbery-Clark, A., O'Connell, S. & Kraus, N. 2013, "Biological impact of preschool music classes on processing speech in noise", *Developmental cognitive neuroscience*, vol. 6, pp. 51-60.

Svensson, Ann-Katrin (2009). *Barnet, språket och miljön: från ord till mening*. 2., omarb. uppl. Lund: Studentlitteratur

Theorell, Töres (2009). *Noter om musik och hälsa*. Stockholm: Karolinska Institutet University Press

Thurén, Torsten (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. 2., [omarb.] uppl. Stockholm: Liber

Trollinger, V.L. 2010, "The Brain in Singing and Language", *General Music Today* (Online), vol. 23, no. 2, pp. 20-23.

Vesterlund, Mallo (2003). *Musikspråka i förskolan*. Stockholm: Runa Förlag.

Winner, Ellen, Goldstein, Thalia R. & Vincent-Lancrin, Stéphan (2013). *Art for art's sake?: the impact of arts education*. Paris: OECD

Winsler, A., Ducenne, L. & Koury, A. 2011, "Singing One's Way to Self-Regulation: The Role of Early Music and Movement Curricula and Private Speech", *Early Education and Development*, vol. 22, no. 2, pp. 274-304.

Öquist, Oscar (2008). *Systemteori i praktiken: konsten att lösa problem och nå resultat*. 3.,
omarb. uppl. Stockholm: Gothia

Tack

Ett stort tack vänder sig till alla de pedagoger som ställde upp på att delta i studien. Även om arbetsbelastningen var hög för många tog ni er ändå tid. Jag hoppas ni har tillbaka det i slutändan. Ett varmt tack till Emelie Enberg, Helena Abrahamsson och Richard Baldwin. Utan er granskning och konstruktiva kritik hade enkäten aldrig blivit så bra som den blev. Ett innerligt tack riktas till min handledare Gunilla Fihn för alla värdefulla tips, råd och synpunkter. Ett speciellt tack till Mary-Anne Holfve Sabel som granskade resultatet och bidrog med dyrbara kommentarer. Slutligen vill jag rikta ett stort tack till min fru Susanne Beischer. Din enorma klokhets, kunskap och konstruktiva kritik har varit ovärderlig i arbetet med denna studie.

Bilaga 1

Enkät om musik i förskolan

Denna enkät vänder sig till förskolor i Varbergs kommun för att kartlägga musikverksamhet. Resultatet kommer sedan utgöra underlag till mitt examensarbete vid Högskolan i Borås. Din medverkan är frivillig och helt anonym.

Tack för att du medverkar!

Mvh Magnus Beischer

Sätt kryss i den ruta som du tycker stämmer bäst. Markera med endast ett kryss per fråga.

1. Vilken yrkestitel har du?

Förskollärare Barnskötare Annan pedagogisk titel, ange: _____

2. Vilken ålder är det på barnen på den avdelning där du främst arbetar?

Barn ca 1-3 år Barn ca 3-6 år Barn ca 1-6 år Annan, ange: _____

3. Ingick musik i din yrkesutbildning?

Ja Nej

4. Har du någon annan form av utbildning inom musik?

Ja Nej Om ja ange gärna: _____

5. Har du erhållit någon fortbildning inom musik?

Ja Nej

6. Anser du dig själv vara musikalisk?

Ja Nej

7. Kan du spela något musikinstrument?

Ja Nej Om ja ange gärna: _____

8. Finns det musikinstrument på förskolan?

Ja Nej Om ja ange gärna vilka (t.ex. gitarr, rytminstrument, keyboard): _____

9. Är musikinstrumenten tillgängliga för barnen i den dagliga verksamheten?

Ja Nej Till viss del Kommentar: _____

10. Finns det andra hjälpmedel såsom lärplattor eller datorer med musikprogram för att arbeta med musik?

Ja Nej Vet inte

Om ja ange gärna vilka: _____

11. Finns det tillgång till någon stereoanläggning på avdelningen?

Ja Nej

12. Hur är utbudet av inspelad musik på förskolan sett till genrer/musikstilar?

Mycket stort Stort Måttligt Litet Obefintligt

13. Finns det möjlighet att lyssna på musik över internet (streama) på avdelningen?

Ja Nej

Markera din upplevelse av hur ofta följande metoder används för att främja barns utveckling och lärande:

14. Sångstund på arbetslagets initiativ sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

15. Sångstund på barnens initiativ sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

16. Musikinstrumentspel sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

17. Rytmiövningar sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

18. Att skapa egen musik sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

19. Att använda musik i avslappnande syfte sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

20. Att lyssna på musik för nöjes skull sker på arbetslagets initiativ

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

21. Att lyssna på musik för nöjes skull sker på barnens initiativ

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

22. Att i barngrupp prata om/analysera musik (t.ex. utifrån instrument, tonhöjd, dynamik, tempo) sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

23. Att dansa/ göra rörelser till musik sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

24. Att prata om varandras musikupplevelser efter att ha lyssnat på musik sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

25. Att erbjuda barn att illustrera (rita, gestalta i drama etc.) en musikupplevelse sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

26. Att använda sång och musik i sagor/teatrar sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

27. Att använda bakgrundsmusik för att skapa olika atmosfärer/ljudmiljöer sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

28. Att använda bakgrundsmusik för att främja olika beteenden sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

29. Att arbeta med annan metod i sång och musik sker

dagligen varje vecka varje månad varje termin nästan aldrig aldrig

30. Vid eventuella andra metoder i sång och musik ange vilka och hur ofta nedan:

Upplevelse av kompetens

Skatta mellan 1-10 där 1 = högst otillfredsställande och 10 = högst tillfredsställande

31. Hur upplever du **din** kompetens i att använda **sång** som metod för barns utveckling och lärande?

Högst otillfredsställande 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Högst tillfredsställande

32. Hur upplever du **din** kompetens i att använda **musik** som metod för barns utveckling och lärande?

Högst otillfredsställande 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Högst tillfredsställande

33. Hur upplever du **din** kompetens i att använda **rytmik** som metod för barns utveckling och lärande?

Högst otillfredsställande 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Högst tillfredsställande

34. Hur upplever du **arbetslagets** kompetens i att använda **sång** som metod för barns utveckling och lärande?

Högst otillfredsställande 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Högst tillfredsställande

35. Hur upplever du **arbetslagets** kompetens i att använda **musik** som metod för barns utveckling och lärande?

Högst otillfredsställande 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Högst tillfredsställande

36. Hur upplever du **arbetslagets** kompetens i att använda **rytmik** som metod för barns utveckling och lärande?

Högst otillfredsställande 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Högst tillfredsställande

37. Upplever du ett personligt behov av fortbildning i musik?

Ja absolut Ja delvis Nej inte alls Kommentar: _____

38. Tycker du att musiken i förskolan är ett prioriterat område?

Ja Nej Kommentar: _____

39. Tycker du att musik bör prioriteras i förskolan?

Ja Nej Kommentar: _____

40. Var på förskolan använder ni i arbetslaget musik på ett medvetet sätt (exempelvis hall, matplats, lektrum, samlingsplats inne/ute)? Ange så många platser du kommer på:

Markera det alternativ som du tycker passar bäst in på *din förskola*.

41. Miljöerna hämmar möjligheterna att arbeta efter läroplanens mål i musik och sång.

Instämmer helt Instämmer i stort Instämmer delvis Instämmer inte alls Vet inte

42. Höga ljudnivåer hämmar möjligheterna att arbeta efter strävansmålet i musik och sång.

Instämmer helt Instämmer i stort Instämmer delvis Instämmer inte alls Vet inte

43. Stora barngrupper hämmar möjligheterna att arbeta efter strävansmålet i musik och sång.

Instämmer helt Instämmer i stort Instämmer delvis Instämmer inte alls Vet inte

44. Avsaknad av kompetens i arbetslaget hämmar möjligheterna att arbeta efter strävansmålet i musik och sång.

Instämmer helt Instämmer i stort Instämmer delvis Instämmer inte alls Vet inte

45. Bristande ekonomiska resurser hämmar möjligheterna att arbeta efter strävansmålet i musik och sång.

Instämmer helt Instämmer i stort Instämmer delvis Instämmer inte alls Vet inte

46. Tycker du att enkäten var svår att besvara?

Ja Nej

Om ja, i så fall vilken eller vilka frågor och varför? _____

Övriga kommentarer: _____

Titta gärna igenom enkäten så du inte glömt att svara på någon fråga.

Tack än en gång för din medverkan!

Mvh

Magnus Beischer

Vid frågor eller funderingar nås jag via mejl eller telefon.

E-post: info@magnusbeischer.se

Mobiltelefon: 0738 113570

Bilaga 2

Hej xxx!

Mitt namn är Magnus Beischer. Just nu håller jag på med mitt examensarbete i min utbildning till förskollärare. Jag planerar att göra en enkätundersökning för att kartlägga musikverksamhet på de kommunala förskolorna i Varbergs kommun. När jag gjorde mitt urval slumpade sig xxx förskola att få möjlighet att delta i studien. Jag hoppas att jag får din tillåtelse till detta.

För undersökningens värde är det av stor vikt att det blir ett så litet bortfall som möjligt. Därför tar jag ytterst tacksamt emot all hjälp jag kan få med att förmedla betydelsefullheten av att besvara mina enkäter. Jag skulle även vilja veta hur många med pedagogisk utbildning som arbetar på förskolan så att jag kan beräkna hur många enkäter som behövs.

Undersökningen kommer att följa vetenskapsrådets fyra etiska riktlinjer, vilket bland annat innebär att allt insamlat material kommer behandlas med högsta konfidentialitet och att alla deltagare är anonyma. Min tanke är att skicka ut enkäter i nästa vecka och därefter har personalen cirka två veckor på sig att besvara dem. Jag lämnar och hämtar själv enkäterna. Hör jag inget från dig antar jag att jag har ditt godkännande.

Med vänlig hälsning

Magnus Beischer

Mail: info@magnusbeischer.se

Mobiltelefon: 0738 113570

Bilaga 3

Hej!

Magnus Beischer heter jag. Jag läser till förskollärare och enkäten, som du gärna får svara på, är en del av mitt examensarbete. Medverkan är frivillig och anonym. Om du vill delta får du ta en julklapp som tack samt mumsa lite på chokladen (om det finns någon kvar). Enkäten tar gissningsvis 20 minuter att besvara. När du är klar stoppar du den i kuvertet "IFYLLDA ENKÄTER".

Mvh

Magnus Beischer

E-post: info@magnusbeischer.se Tel: 0738 113570



Bilaga 4

Dirigenten

Ett eget exempel på en musikaktivitet som täcker in flera delar av läroplanens strävansmål i musik är en övning som kan kallas ”dirigenten”. Här utses en person i barngruppen att vara dirigent medan resten av barnen utgör en orkester och blir tilldelade varsitt instrument. Dirigenten får sedan med armar och händer styra hur orkestern skall spela. Exempelvis kan höjda armar med vilt viftande händer innebära att orkestern spelar starkt och snabbt medan sänkta, svepande armar och händer istället indikerar att orkestern skall spela svagt och långsamt. I samband med att dirigenten instruerar orkestern kan den samtidigt ha i uppgift att beskriva det som spelas. Exempelvis kan dirigenten berätta om sin dag eller kanske en saga, och sedan genom sina armar styra hur de olika episoderna under dagen eller i sagan ter sig musikaliskt.

Med denna övning kan barn utveckla sin ”skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i [...] musik” samt ”forma, konstruera och nyttja material och teknik” (Lpfö 98 rev. 2010, ss. 7, 10).